

International Center for Economic Growth
Európai Központ

Vélemény *Nr. 19*

Borkó Tamás:

Számvetés Lisszabon után öt évvel

2005. December

International Center for Economic Growth

Európai Központ

ICEG VÉLEMÉNY XIX.

Borkó Tamás
Számvetés Lisszabon után öt évvel

2005. december

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Bevezetés</i>	<i>4</i>
<i>Lisszaboni Stratégia</i>	<i>5</i>
<i>Lisszabon szembesítése a tényadatokkal</i>	<i>6</i>
<i>Változások félúton</i>	<i>12</i>
<i>Lisszabon hasznai versus költségei</i>	<i>13</i>
<i>Következtetések és ajánlások</i>	<i>16</i>
<i>Irodalom</i>	<i>18</i>

BEVEZETÉS

Öt évvel azon bizonyos Lisszaboni csúcstalálkozó után, amikor az EU döntéshozói (akkor még 15 állam) azzal a stratégiai céllal álltak fel a tárgyalóasztaltól, hogy az időközben kibővülő Európai Uniót 2010 végére a legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasági régiójává teszik, különös hangsúlyt helyezve a fenntarthatóságra, a foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatók javítására, valamint a szélesebb körben megvalósítandó szociális kohézióra, félidejéhez érkezett a program.¹

Ezen széleskörű reformtörekvéseket megvalósító stratégiai cél megvalósítása az információs társadalom kiépülésének gyorsítását, a K+F tevékenység aktivizálását, strukturális reformok végrehajtását, az egységes piac és szabadságok realizálását, az európai szociális modell újrafogalmazását és nem utolsósorban megfelelő policy mix alkalmazását igényelné.²

A Lisszaboni Stratégia megvalósításának félidejében azonban az eredmények nem adnak okot túlzott optimizmusra. Ennek alapján felmerül a kérdés. *Valós alapokon nyugvó, reális célkitűzés-e a Lisszaboni csomag?* További nehézségeket okoz a stratégiai célok számszerűsítése, illetve minőségi mérése, ha tekintetbe vesszük, hogy a most már 25 tagország különböző úton, módon és ütemezéssel látott neki a szükséges átalakítások, intézkedések megvalósításához.

Mindent összevetve a valóság valószínűleg az, hogy a Lisszabon által megfogalmazott irányok és a célok elérése érdekében végrehajtott intézkedések mindenképpen pozitívan befolyásolják, illetve fogják befolyásolni az EU gazdasági teljesítményét. Mindazonáltal a reformok lassúsága és nem kellőképpen összehangolt volta, mind országok közötti, mind országon belüli, de reformterületek szerinti relációban, jelentősen növelik, növelhetik a gazdasági költségeket.

A Lisszaboni Stratégia rövid bemutatása után a félidei eredmények, majd a reformok végrehajtásának potenciális hasznai és elmaradásának lehetséges költségei kerülnek górcső alá. Az értekezés végén a következtetésekkel párhuzamosan gazdaságpolitikai ajánlások kerülnek megfogalmazásra.

¹ A 2001. évi Göteborgi Csúcson a Lisszaboni Stratégia kiegészült a környezeti dimenzióval

² Az itt megfogalmazott eszközöket többé-kevésbé lefedték az Unió által már korábban megfogalmazott politikák, stratégiák: Broad Economic Policy Guidelines, European Employment Strategy, Internal Market Strategy, csak hogy a legfontosabbakat említsük. A Lisszaboni célcsoportban más, hogy ezeket csoportba gyűjtve, annak összefüggéseit figyelembe véve egy céldátumot fogalmaz meg.

LISSZABONI STRATÉGIA

A 2000. évi márciusi Lisszaboni csúcstalálkozó az EU döntéshozói azzal a stratégiai céllal álltak fel a tárgyalóasztaltól, hogy az időközben kibővülő Európai Uniót 2010 végére a legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdasági régiójává teszik, különös hangsúlyt helyezve a fenntarthatóságra, a foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatók javítására, valamint a szélesebb körben megvalósítandó szociális kohézióra. A 13 hónappal később megrendezett Göteburgi Csúcs kiegészítette ezt a két-pilléres csomagot a harmadik, környezeti pillérrel.

Hangsúlyos eleme volt a tárgyalásoknak, hogy a szükséges reformok végrehajtása nemzeti keretek között zajlik, figyelembe véve a nemzeti sajátosságokat, de mégis követve a szupranacionális EU irányelveket.

Ezen széleskörű reformtörekvéseket megvalósító stratégiai cél megvalósítása az információs társadalom kiépülésének gyorsítását, a K+F tevékenység aktivizálását, strukturális reformok végrehajtását, az egységes piac és szabadságok realizálását, az európai szociális modell újrafogalmazását és nem utolsósorban megfelelő policy mix alkalmazását igényelné. Az itt megfogalmazott eszközöket többé-kevésbé lefedték az Unió által már korábban megfogalmazott politikák, stratégiák.³ A Lisszaboni célcsoport annyiban más, hogy ezeket csokorba gyűjtve, annak összefüggéseit figyelembe véve egy céldátumot fogalmaz meg, de a teendők nem annyira precíz értelmezésével. Pontosan ez utóbbi jelentheti a lisszaboni reformcélkitűzések egyik problémáját.⁴

³ Broad Economic Policy Guidelines, European Employment Strategy, Internal Market Strategy, csak hogy a legfontosabbakat említsük.

⁴ High Level Group, Wim Kok (2004)

LISSZABON SZEMESÍTÉSE A TÉNYADATOKKAL

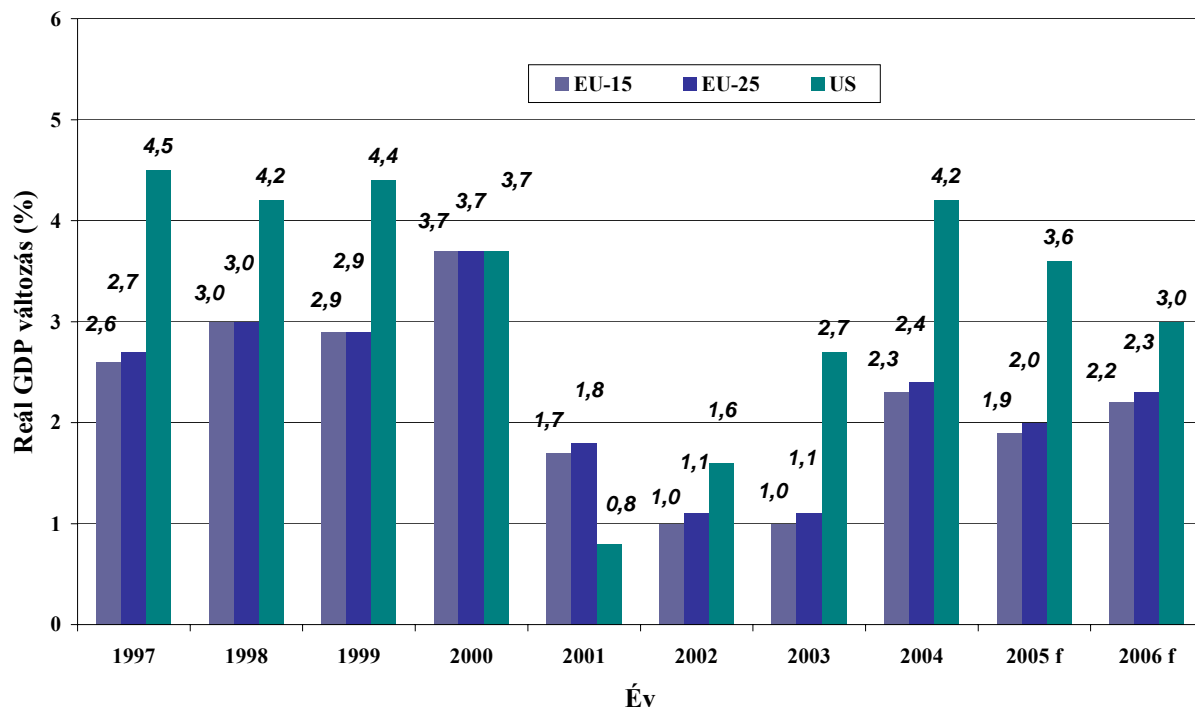
Ugyan elmondható, hogy a nemzetközi gazdasági környezet teljesítménye nem biztosított kedvező feltételeket a radikális változások, reformok végrehajtására, azonban nem láthatóak a 2010-re elérendő céllal konzisztens reformok, azok összehangoltsága és megfelelő üteme. Persze a reformok többsége közép és hosszú távon jelentkező hasznokkal járnak.

DINAMIKUS NÖVEKEDÉS

A növekedési adatok nyomon követése során jól látható, hogy az EU átlagos gazdasági teljesítménye csak a 2001-es, az USA számára válságos évnél számító évben haladta meg az Egyesült Államok növekedési ütemét. Ez ideiglenes sikernek bizonyult, ugyanis a 2001. év az EU számára is jelentős mértékű lassulást eredményezett. Az Egyesült Államok gazdasága képes volt reagálni a megváltozott világgazdasági kihívásokra és rugalmas tényezőpiacainak és innovatív erejének köszönhetően kellő erőforrás átcsoportosítással felpörgette gazdaságát, miközben a lassan forgó, értelemszerűen merevebb EU és annak fő motorját jelentő országai (főképpen Németország) nem voltak képesek lépést tartani a felgyorsuló világgazdasági növekedéssel. Így tehát a 2000 évtől kezdődő Lisszaboni Stratégiának kedvezőtlen világgazdasági tendenciák közepette és a súlyos strukturális problémák felszínre kerülésével kellett szembe néznie.

2000 és 2004 között az EU tizenötök reálnövekedési üteme 1-2% körül ingadozott és az Eurostat előrejelzése szerint rövid-közép távon sem várható 2-2,5%-nál nagyon dinamika. Ez még akkor is igaz, hogyha a 2004. évi EU bővítés során az újonnan csatlakozó gazdaságok növekedési ütemei rendre meghaladják az EU tizenötökét, azonban gazdasági súlyúknál fogva nem képesek jelentősen javítani az általános képen.⁵ Ez 0,1-0,2 százalékpontos többletet jelent. Ezzel szemben az USA gazdasága a 2001-es 0,8 százalékos, közel stagnálást jelző reál GDP ráta után, gyors ütemben 2004 végére 4,2 %-os mutatót produkált. (lásd 1. ábra)

⁵ Az újonnan csatlakozó országok részesedése az EU-25 Bruttó Nemzeti Termékéből 5%, miközben a népességhez való hozzájárulásuk 20%, ami az EU szintű munkatermelékenység mutatójának 12,5%-os esését jelentette.

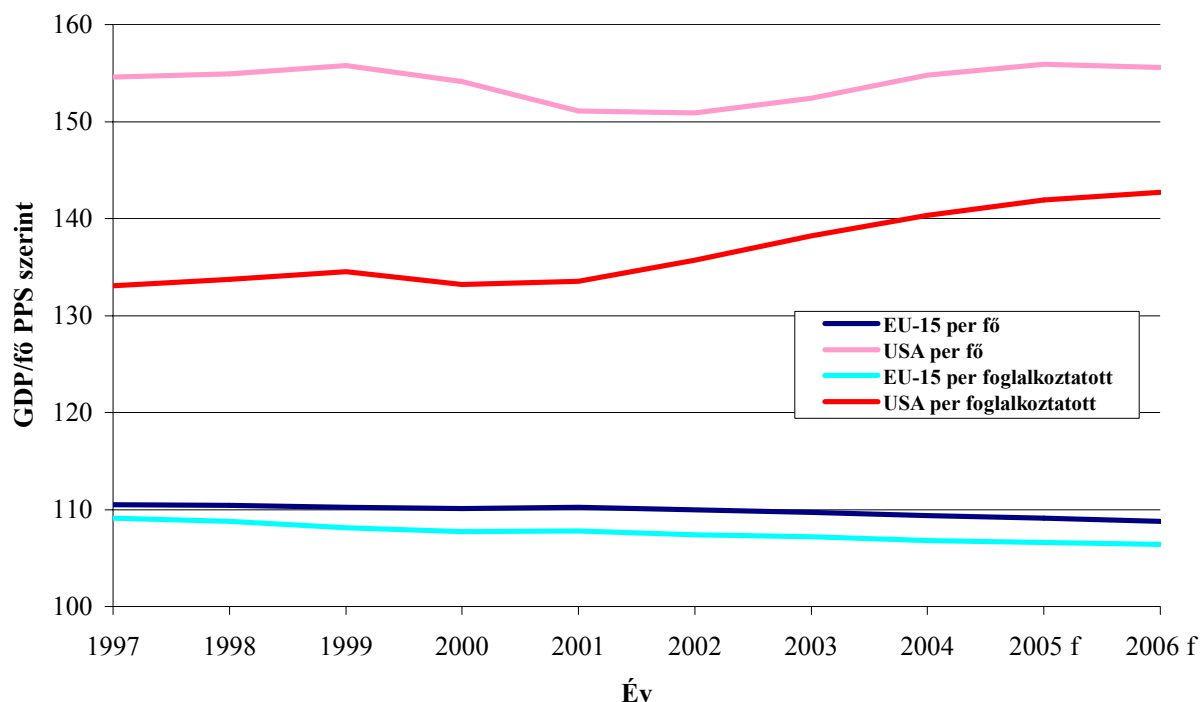
1. ábra – Bruttó Hazai Termék reálnövekedési ütemének alakulása (1997-2006)⁶

Ezzel egybehangzó képet mutat a 2.ábra, amely az USA, az EU-15 és az EU-25 vásárlóerő paritáson számított egy főre eső GDP-jét hasonlítja össze. Jól látható, hogy az EU-15 görbéje közelít a 100 százalékot megtestesítő EU-25 görbéhez, ami abból adódik, hogy az 10 új csatlakozó állam lassú, de biztos konvergenciát mutat a régi tagállamok irányába. Az EU felzárkózása lényegében 1970 óta ingadozó de inkább stagnáló trendet követ és jelenleg növekszik a fejlettségi rés, a 2000-2002 közötti amerikai növekedés gyengélkedése ellenére.

Az EU szempontjából kedvezőtlen tendenciára világít rá a szintén vásárlóerő paritáson számított egy foglalkoztatottra jutó GDP alakulása, amely viszont kimondottan rávilágít az Egyesült Államok EU országokhoz képest növekvő munkatermelékenységére. Az e mutatóban megmutatkozó különbség még szembetűnőbb, ha figyelembe vesszük, hogy az USA foglalkoztatása 1997 és 2004 között 2,3 százalékponttal csökkent, míg az EU foglalkoztatása ugyanezen időszak alatt több mint 4 százalékponttal nőtt. Tehát az USA előnye a munkatermelékenység területén nem a foglalkoztatás miatt nőtt, hanem kimondottan a technológiai fejlődés eredményeképpen.

⁶ Forrás: Eurostat

2. ábra – Az Egyesült Államok és az EU 15 egy főre és egy foglalkoztatottra eső Bruttó Hazai Termékének alakulása PPS alapján (1997-2006) (EU-25=100)⁷

Ugyan a növekedési mutatók illetően értékelése nem elégséges, de a Lisszaboni Stratégiában megfogalmazott dinamizmusra utaló célkitűzés értékeléséhez szükséges.

MUNKAERŐPIAC

Mint ismeretes a Lisszaboni Stratégia munkaerő piacára vonatkozó egyik célszáma a foglalkoztatási szintre vonatkozó 2005-ös 67% és 2010-es 70%. Az Európai Unióban 1997-től a foglalkoztatottság folyamatos emelkedése figyelhető meg. (lásd 3. ábra) Az EU tizenötök esetében a 60%-os foglalkoztatási rátáról a 65%-ra való elmozdulást sikerült elérni, míg a kibővült EU számadata ennél kedvezőtlenebb képet ad. Az EU huszonötök teljes foglalkoztatása 2004 végén 63,3%. A foglalkoztatás növekedési üteme azonban arra mutat rá, hogy a 2000. évtől egyre kisebb mértékben sikerült új munkaerőt bevonni a gazdaságba. Ráadásul, ha a kibővítés hatását nem vesszük figyelembe, akkor a teljes foglalkoztatás 0,1 százalékponttal csökkent is. Így a 2005-ös 67%-os foglalkoztatás távolinak tűnik, s így 2010-ig mintegy 7 százalékpontos növekedésre lenne szükség.

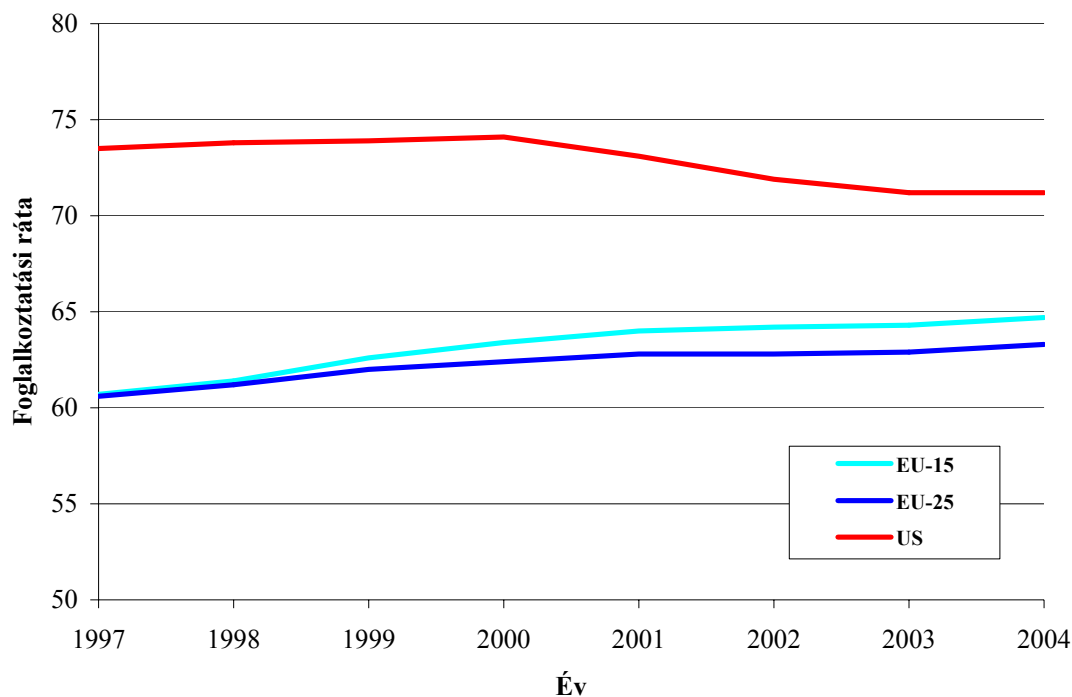
Ezzel szemben az Egyesült Államok teljesítménye ugyan kedvezőtlen, mert a foglalkoztatás 1997 és 2004 között több mint 2,3 százalékponttal csökkent, de még mindig 70% fölött található. Így elmondható, hogy a két „ország” közötti foglalkoztatási rés kisebb lett, ami elsősorban a rossz tengerentúli teljesítménynek és nem az EU lisszaboni aktivitásának köszönhető. Az összehasonlításnál azonban figyelembe kell venni az USA és az EU eltérő munkaerő piaci feltételeit is: a munkaerő mobilitásának fokát, a bérugalmasságot, a részmunka és távmunka eltérő arányát.

Ha változások minőségi összetevőit vizsgáljuk, elmondható, hogy az időskori foglalkoztatás 2000 és 2004 között az EU-25 esetében több mint 4 százalékponttal nőtt és elérte a 41 százalékos szintet.

⁷ Forrás: Eurostat

A nők foglalkoztatása ugyanezen időszak alatt pedig 2,1 százalékponttal nőtt és elérte az 55,7 százalékot.⁸

3. ábra – A teljes foglalkoztatás alakulása az Európai Unióban és az Egyesült Államokban (1997-2004)⁹

Következtetésként elmondható, hogy a foglalkoztatást sikerült növelni. Azon belül is dinamikusan emelkedett az időskori és a női foglalkoztatás.

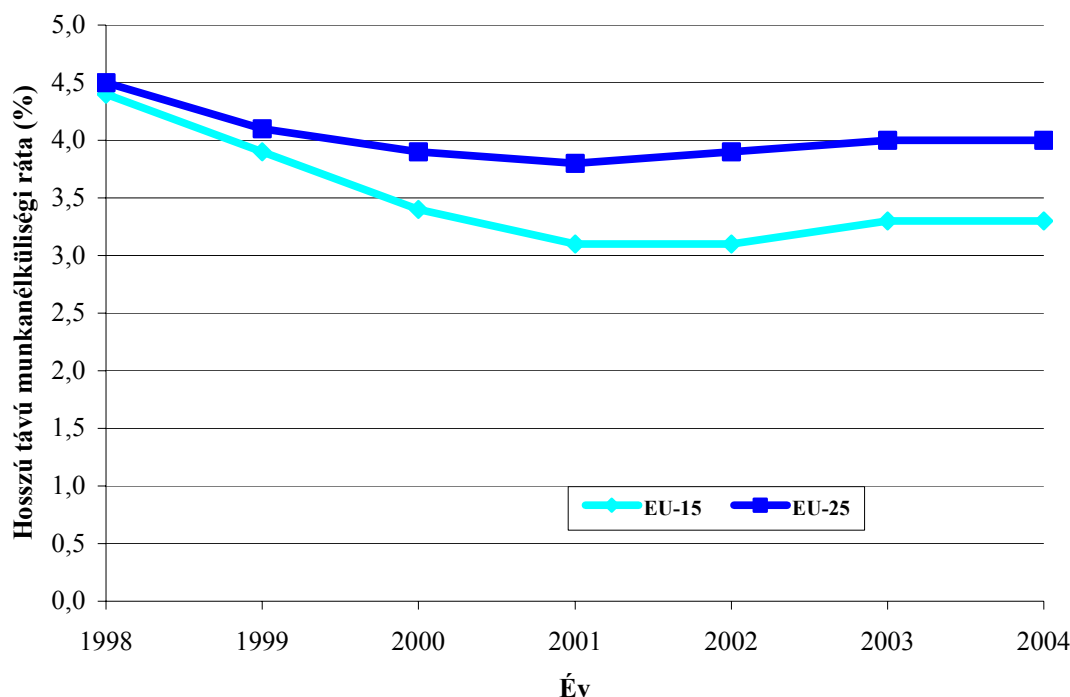
A teljes foglalkoztatás célkitűzése leginkább a tartós munkanélküliség adatai alapján elemezhető, mivel a teljes foglalkoztatás arra vonatkozik, hogy az Unió területén ne legyen olyan ember, aki ha részt akar venni a munkaerőpiacon, ne találjon rövid időn belül munkát. A kilencvenes évek végén az ezredfordulóval zárva sikerült a tartós munkanélküliséget 3-3,5% körülre szorítani. (4. ábra) 2000 óta ez a mutató lényegében stagnál, ráadásul a bővítés hatására, pusztán statisztikai okokból ez a szám 4%-ra ugrott.

További teendők merülnek fel a munkaerő piaci rugalmasság, a munkaerő mobilitásának tényleges megteremtésében és a bémerevségek csökkentésében.

⁸ Az időskori foglalkoztatás (55-64) célszáma 2010-re 50%, míg a nők foglalkoztatásánál 2010-re 60%.

⁹ Forrás: Eurostat

4. ábra – A tartós munkanélküliség rátájának alakulása
Európai Unióban (1997-2004)¹⁰

TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG

A tudásalapú gazdasági dinamika megteremtéséhez nélkülözhetetlen a kutatás-fejlesztésre, felsőoktatásra, IT szektorba áramló források növelése. Az EU ezekre a területekre a GDP 4 százalékát fordítja, szemben az USA 6,8 százalékával.

Az Egyesült Államok körülbelül a GDP 2,8 százalékát költi *kutatásra és fejlesztésre* 2003-as Eurostat adat alapján, szemben az EU 1,9 százalékával. Körülbelül 300 ezerrel több kutatóval rendelkezik az USA, ráadásul a K+F 80 százaléka privát keretek között, lényegében alkalmazott, azaz gazdasági növekedésre konvertálható kutatás. Az EU üzleti szektorbeli kutatása alig több mint a fele.¹¹ A kutatásra és fejlesztésre fordítandó kiadások GDP arányos növelése nem értékelhető sikeresnek. Lényegében az EU vagy a nemzeti forrásoktól függő költségvetések a Stabilitási és Növekedési Egyezmény nyomása alatt és a gyenge gazdasági teljesítmény árnyékában, párhuzamosan a strukturális reformok végrehajtásának növekvő költségeivel nem voltak képesek számottevő forrásokat átcsoportosítani.¹²

A *humán erőforrásra* fordított kiadások GDP arányos mutatója nem mutat nagy eltérést az Egyesült Államok és az EU között és 2003-as Eurostat adatok alapján 5% körül ingadoznak. És ezen nem változtatott számottevően a tíz új EU tagállam sem.

¹⁰ Forrás: Eurostat

¹¹ A cél 2010-re 2/3.

¹² Kivételt képez néhány Uniós ország, mint például Svédország (4,3%), Finnország (3,4%). A bővítés során csatlakozó államok K+F kiadásai GDP arányosan éppen hogy elérik vagy kevéssel meghaladják az 1%-ot.

Az ICT kiadások 2004-ben mind az EU-15 mind az EU-25 esetében 3% volt GDP arányosan, miközben az USA ugyanezen adata 4,6%-on állt.

ORSZÁG-SPECIFIKUS ÉRTÉKELÉS

Az EU, mint egységes gazdaság, értékelése után azonban szóvá kell tenni, hogy a tagországok között jelentős különbségek vannak.

Vegyük például a Skandináv országok esetét, mindenekelőtt Svédországot, amely mind a közel 4 százalékos GDP arányos K+F ráfordítás, mind a 70%-ot meghaladó foglalkoztatottság, mind az EU-25 átlagát meghaladó munkatermelékenysége alapján Lisszabon minta országának nevezhető. Norvégia és Dánia foglalkoztatási szintjei még a svéd példánál is kedvezőbb képet mutatnak, mert mindkét országban a lakosság több mint $\frac{3}{4}$ -e foglalkoztatott.

A másik sikeresnek tűnő modell az angolszász modell. Az Egyesült Királyság és a gyakorlatilag ide sorolható Hollandia foglalkoztatási szintjei mindkét ország esetében a 70%-os szint felett vannak, míg Írország mutatója kicsivel, de alatta marad a referenciaértéknek. A skandinávokkal együtt, ezen országokban, gyakorlatilag, aki munkát akar vállalni, az talál is, hiszen a hosszú ideig tartó munkanélküliség rátája 1% körül ingadozik. Az angolszász modellt követő országok K+F ráfordításai azonban alacsonyok és 2% alatt vannak.

Az EU gazdaságának motorjának számító Németország, valamint a másik két nagy ország, Franciaország és Olaszország teljesítménye gyengének értékelhető, és jelentős méretük miatt, az aggregát mutatókra kifejtett hatásuk inkább lehúzó. A 17 mérhető lisszaboni célkitűzés közül mindösszesen 2-3-at teljesítenek.

Az újonnan csatlakozott országok helyzete változó ebben az összehasonlításban. A legelőrehaladottabb ország ebben a tekintetben egyértelműen Szlovénia, amely a régió legmagasabb foglalkoztatási szintjével (65%), legnagyobb GDP arányos K+F rátával (1,54%) és a legmagasabb munkatermelékenységi mutatóval (az egy foglalkoztatottra jutó vásárlóerő paritáson számított GDP az EU-25 78%-a) rendelkezik. Összességében azonban elmondható hogy az új EU tagok nem javították az EU-s mutatókat, még akkor sem, ha jelentős előrehaladást mutattak fel az elmúlt öt évben.

Külön elemzést érdemelne az a kérdés, hogy vajon miért képes elsősorban a skandináv, másodsorban az angolszász modell komolyabb gazdasági eredményekre. A válasz valószínűleg nem csak az elmúlt öt év eseményeiben keresendő.

VÁLTOZÁSOK FÉLÚTON

A fentiekben ismertetett makroszintű eredmények ismeretében a cél és módszertan újrafogalmazására volt szükség. Érzékelve a Lisszaboni Stratégia első olvasatában rejlő túl általános megfogalmazásokat, a felelősség hiányát, az EU döntéshozói eltolták a hangsúlyt a konkrét intézkedések megfogalmazása és a nemzeti akcióprogramok elkészítése felé.¹³

Így minden országnak nemzeti reformprogramot kell benyújtania 2005 őszén, ahol a makrogazdasági stabilitás, a mikrogazdasági átalakulás és a foglalkoztatás területein kell előremozdító intézkedéseket felmutatni. A program megfogalmazása terén szabad kézzel rendelkeznek az országok, de a célok elérése függvényében éves jelentések alapján újra kell értékelni az megtett lépéseket.

Másik érdekes pontja a változásoknak a Stabilitási és Növekedési Egyezmény előírásainak puhítása. A paktum, szigorú célszámaival, nevezetesen a 3%-os és 60%-os GDP arányos deficitre és államadósságra vonatkozó kritériumaival, az elemzők és a politikusok egy részének véleménye szerint a növekedés akadályává vált. Mert pont abban az időszakban készítette, vagy készíthette volna megszorításokra a túlzott deficittel rendelkező országokat (elsősorban Németországok és Franciaországot), amikor a gyenge növekedéssel együtt járó bevételkiesés és a strukturális reformok rövid-távon felmerülő forrástöbblete miatti kiadásnövekedés problémájával kell szembe nézniük.

Az SGP szabályozásának felvizezése felveti azt a kételyt, hogy a költségvetési források növelésének ugyan eleget tesz, de leveszi a kényszert a szükséges mélyreformok végrehajtásáról. Kimondottan érzékenyen érinti ez az intézkedés azokat az országokat, amelyek mind az államháztartási mutatók, mind a Lisszaboni folyamat tekintetében példamutató eredményeket mutattak, mutatnak fel.

¹³ European Commission (2005):

LISSZABON HASZNAI VERSUS KÖLTSÉGEI

Minden megtett reformlépés, amely az Egységes Piac megvalósítása felé mozdította, mozdítja az Európai Uniót, növekedési értelemben pozitívan befolyásolja a gazdasági teljesítményt. Azonban ha nem megfelelő a koordináció és a reformok túl lassúak, akkor költségek merülhetnek fel. Legyen az meg nem valósított reformokból adódó kisebb potenciális GDP növekedési ütem, vagy pusztán a világgazdaság egyéb relatíve versenyképesebb gazdasági dinamizmusának és térnyerésének és az EU pozíciójának romlása által bekövetkező gyengébb gazdasági teljesítmény (piaci részesedés csökkenése, technikai rés növekedése stb.).

Az alábbi táblázatban csokorba van gyűjtve néhány becslés arra vonatkozólag, hogy a Lisszabon típusú reformok közép és/vagy hosszú távon hogyan növelnék az EU teljesítményét és elmaradásuk esetén milyen költségekkel járnának. A konkrét mértékek nem meghatározóak, csak a nagyságrendek azok, amelyek figyelemre méltóak.

Táblázat 1. A Lisszabon típusú reformok közép és hosszú távú lehetséges hatásai¹⁴

REFORM	FORRÁS	Közép-hosszú távú hatás
I. Belső piac működésének javítása		
1992-2002 A belső piac megvalósításának programja	Európai Bizottság (2002)	A Bruttó Nemzeti termék 1,4%-kal és a foglalkoztatás 0,9%-kal nőtt 2002-ig. Ez 2012-ig 0,4% és 0,5% további GDP és foglalkoztatási szintemelkedéshez vezet
A szolgáltatások szabad mozgásának útjában álló akadályok eltávolítása	Copenhagen Economics (2004)	A szolgáltatás direktíva bevezetése közép-távon: <ul style="list-style-type: none"> • a teljes foglalkoztatás szintjének 0,3%-os, • a reálbérszint 0,4%-os, • a jólét szintjének 0,6-0,7%-os emelkedéséhez vezethet
A telekommunikációs és elektromos energia piac liberalizációja	Európai Bizottság (2002)	A liberalizáció: <ul style="list-style-type: none"> • közép-távon a GDP és foglalkoztatási szintek 0,4%-os illetve 0,6%-os • hosszú távon a GDP szint 0,6%-os emelkedéséhez vezethet
A transz-európai hálózatba (TEN) történő beruházás	Európai Bizottság (2003)	A TEN beruházások: <ul style="list-style-type: none"> • 2020-ra a GDP szint 0,2-0,3%-os • építkezés alatt 1 millió állandó és 3 millió ideiglenes állás • időmegtakarítás, szállítási költség csökkenés, üvegház gázok kibocsátásának csökkenése

¹⁴ A táblázat a Directorate-General for Economic and Financial Affairs (2005) tanulmányából került átvételre

REFORM	FORRÁS	Közép-hosszú távú hatás
II. Vállalkozásbarát környezet kialakítása		
A vállalatok, vállalkozások piacra ki és belépési feltételeinek javítása (vállalkozásösztönzés, kereskedelmi korlátok leépítése, tőkeáramlási korlátok leépítése, adminisztratív és szabályozási nehézségek csökkentése)	Cincera (2004)	<ul style="list-style-type: none"> • 1%-os belépési rátanövekedés, a GDP növekedési ráta 2,2%-os, a foglalkoztatás növekedés ütemének 2,7%-os és a munkatermelékenység 0,6%-os emelkedéséhez vezethet • 1%-os kilépési rátanövekedés, a GDP növekedés 0,8%-os visszaeséséhez vezet éves késéssel
Adminisztratív korlátok csökkentése	Tang and Verveij (2004)	Az adminisztratív korlátok 25%-os csökkenése az EU reál GDP szintjének rövidtávon 1, hosszú távon 1,4 százalékos növekedéséhez vezethet
III. A árupiaci reformok általános hatása		
Árupiaci reformok: <ul style="list-style-type: none"> • Verseny növelése • Szabályozási környezet javítása 	Salgano (2002)	Hosszú távon a TFP növekedés 0,2-0,3 százalékpontos emelkedését jelentheti
	European Commission (2003)	Az USA regulációs szintjének elérése a munkatermelékenység 0,15 százalékpontos hosszú távú növekedéséhez vezetne
	IMF (2003)	Versenybarát reformok bevezetése az árhaszonkulcs 10 százalékpontos csökkenésén keresztül a GDP szint 4,3%-os hosszú távú emelkedéséhez vezetne.
	Bayoumi (2004)	Az USA árhaszonkulcs szintjének elérése esetén a GDP szint 8,6%-os hosszú távú emelkedést jelenthetne
IV. EU pénzügyi piacainak integrációja		
Pénzügyi piacok előrehaladottabb integrációja	London Economics (2002)	Pénzügyi piaci hatékonyság és nagyobb verseny a GDP szint 1,1%-os és foglalkoztatási szint 0,5%-os növekedéséhez kell vezetnie hosszú távon
	Giannetti (2002)	A mélyebb pénzügyi integráció és hatékonyabb pénzügyi piacok az ipari hozzáadott érték 0,75-0,94%-os éves növekedéséhez vezethet
V. A tudás alapú gazdaság		
Oktatás javítása a beruházásokon és a hatékonyság javításán keresztül	European Commission (2003)	Az átlagos képzettségi szint egy évvel való megemelése a munkatermelékenység 0,45 százalékpontos emelkedéséhez vezethet hosszú távon
	European Commission (2003)	Az iskolázottsági szint egy évvel való megemelése a TFP szint 4-6%-os növekedéséhez vezethetne középtávon, valamint a GDP éves növekedési ütemét 0,3-0,5 százalékponttal növelné.

REFORM	FORRÁS	Közép-hosszú távú hatás
K+F kiadások növelése	European Commission (2003)	1 százalékpontos GDP arányos K+F kiadás-növekedés a munkatermelékenység növekedési ráta 0,6 százalékpontos hosszú távon megvalósuló növekedéséhez vezetne
	European Commission (2004)	A 2010-es 3%-os (K+F kiadás)/GDP elérésével 2010-re: <ul style="list-style-type: none"> • a GDP szint 1,7%-al nőne • Foglalkoztatás 1,4%-kal, míg a reáljövedelem 3%-kal nőne
VI. Munkaerő piac		
Aktivítási ráta növelése és a foglalkoztatás-barát béralakulás	European Commission (2002)	Az aktivitási ráta 1,5 százalékpontos növelésével és a bérterhek 1%-os csökkenésével: <ul style="list-style-type: none"> • A NAIRU 1 százalékponttal csökkenne • GDP szint közép-távon 2%-kal nőne • A foglalkoztatási szint közép-távon 3-4%-kal nőne
VII. Kombinált hatások		
Verseny előmozdítása, szabályozási környezet javítása, a foglalkoztatás növekedése, foglalkoztatás barát bérfeltételek	European Commission (2002)	Az árupiac reformja erősítene a versenyt, ezáltal csökkentve a monopoljövödelmeket és növelve a keresleti rugalmasságot, ami a haszonkulcsok és az árak csökkenéséhez vezetnek. A verseny növeli a hatékonyságot, TFP nő. Munkaerő piaci reformok növelik a foglalkoztatást és a bérek rugalmasságát: <ul style="list-style-type: none"> • GDP szint 3-4%-os növekedése közép-távon • 5-6 millióval több új állás és 2 millióval kevesebb munkanélküli közép-távon
	IMF (2003)	Versenybarát reformok az áru és munkaerő piacán az USA-val szemben fennálló rés csökkentése érdekében: <ul style="list-style-type: none"> • A GDP szint hosszú távon megvalósuló 10%-os növekedéséhez vezetne az euró zónában
	Bayoumi (2004)	Versenybarát reformok az áru és munkaerő piacán az USA-val szemben fennálló rés csökkentése érdekében: <ul style="list-style-type: none"> • A GDP szint hosszú távon megvalósuló 12,4%-os növekedéséhez vezetne az euró zónában
Lisszabon típusú reformok csomagja a szabályozási környezet javításának és a tudás alapú termelés előmozdításának céljával	European Commission (2003)	Az USA szintű deregulációs index elérésével és a tudás alapú termelés növelésével a GDP növekedési ráta 0,5-0,75 százalékpontos közép-távú növekedésével lehet számolni

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

A gazdasági mutatószámok tükrében az EU gazdasága még messze van a Lisszabonban megfogalmazott célkitűzésektől. Ha az EU gazdaságát, mint különálló nemzetgazdaságok egységét vesszük figyelembe, akkor az egyes tagországok teljesítménye eltérően értékelhető. Így például az ún. lisszaboni skandináv csoda, vagy az angolszász modellt követő országok rugalmasabb alkalmazkodóképessége.

Az értékelésnek azonban további pozitív eleme lehet, hogy a reformok elindultak, amelyeknek természetükből adódóan a hatásai még nem jelentkeztek és nem mérhetőek. A Lisszaboni Stratégia számadatai túlzott optimizmusról tesznek tanúságot, de jelentős cselekvésre ösztönözhetnek a 2005-ös félidei eredmények alapján. Lisszabon célkitűzései hasonlóan értékelhetőek, mint a Stabilitási és Növekedési Egyezmény referenciaszámai és előírásai, amelyek ugyan túl szigorúnak bizonyultak, mégis jelentős államháztartási igazodási folyamatokat indítottak el.

A reformok beindítását nehezítette a kedvezőtlen világgazdasági környezet és az ezekből adódó makrogazdasági problémák felszínre kerülése. Ugyanakkor rávilágított a strukturális problémákra és ösztönző erőt fejtett ki az EU piacának átalakítása, a hangsúlyok áthelyezése felé. Többek között ilyen hangsúlyeltolódásnak értékelhető, az egyéni politikai érdekeken túl, a Stabilitási és Növekedési Egyezmény előírásainak enyhítése, növekedésbaráttá puhítása.

A Lisszaboni Stratégia reformjai megvalósulás esetén jelentős növekedési többletet hordoznak magukban, de ugyanígy komoly nemzetgazdasági és EU szintjén megjelenő költségekkel járhatnak, ha nem kellő összehangoltsággal és ütemezéssel kerülnek megvalósításra.

Gazdaságpolitikai ajánlások a következőkben foglalhatóak össze:

1. A tudásalapú gazdaságok megteremtése irányába tett lépések és azok eredményei nem értékelhetőek acélosnak. A K+F területén előrelépés szükséges, növelni kell a tudásalapú gazdaságra vonatkozó kiadások volumenét és relatív arányát is. Ez nem egyszerűen az állami kiadások növelését jelenti, ugyanis a direkt támogatásokkal szemben előnyben kell részesíteni a piaci alapú, belülről jövő aktivitást ösztönző indirekt módszereket, amelyek az adókon vagy a kedvezményes hitelkonstrukciókon keresztül támogatják meg a magánszektor ebbe az irányba teendő törekvéseit. Ehhez persze további reformokra is szükség van az oktatási intézményekkel való együttműködés és a pénzügyi piacok (kockázati tőke, tőke alapú forrásbevonás) lehetőségeinek fejlesztésében.
2. Ugyan a foglalkoztatás szintjére vonatkozó adatok biztatóan alakultak a gyenge növekedési teljesítmény ellenére, további teendők merülnek fel a munkaerő piaci rugalmasság megteremtésében. Mindenképpen ésszerű és célszerű lenne a munkaerőpiacok megnyitása az újonnan csatlakozott országok állampolgárai előtt, az adminisztratív és többnyire politikai célzatú korlátok eltörlése. A lépés jó hatással lehetne az Uniós gazdaságok béreire és így a világgazdasági versenyképességre.
3. Át kell gondolni az EU költségvetésének kiadási oldalát és célszerű lenne nagyobb hangsúlyt helyezni a versenyképesség, foglalkoztatás területeire. A 2007-2013 költségvetés forrásai és az Strukturális és Kohéziós Alapok új Célkitűzései jelentősen figyelembe veszik a Lisszabon által megfogalmazott célokat, de még arányában mindig túl nagy súlyt képvisel a mezőgazdasági költségvetés. Mivel politikailag a mezőgazdaság érinthetetlennek tűnik, így az EU-s költségvetés növelésével

kéne csökkenteni a mezőgazdaság részesedését és a más, nagyobb összehangoltságot igénylő területek részesedésének növelését.

4. Kifejezetten nagyobb hangsúlyt kéne helyezni a strukturális reformok lépései mellett az európai népesség növekedésének támogatására, előmozdítására. Az európai gazdaságok egyik legégetőbb, de csak hosszú távú programokkal megoldható problémája, az öregedő társadalmak kérdése. Azon túl, hogy ez érinti az ellátórendszerek (nyugdíjrendszer elsősorban, egészségügy) működőképességét, a hosszú távú növekedési kilátásokat és az államháztartás jövőbeli fenntarthatóságát is veszélyezteti. Az időskori foglalkoztatás növelésében elért siker üdvözlendő, ugyanakkor tűzoltás jellegűnek értékelhető. Az Európai Bizottság számításai szerint pusztán a kedvezőtlen demográfiai események hatására 2040-re a potenciális GDP növekedési ütem a mai 2-2,25%-ról 1,25%-ra csökken és ez az életszínvonal jelentős zuhanásához vezet.

5. A környezeti faktor figyelembevétele kiemelkedő jelentőséggel bír a stratégiai elemek között, mint a fenntartható fejlődés egyik feltétele. Az alternatív energiaforrások alkalmazása és az üvegházgázok kibocsátásának csökkentése technikai fejlődést ösztönző lépések, s így támogatandók. Amint az olaj világpiaci árának és kapacitásainak alakulása az olajfüggőség csökkentése fontos a termelés költségeinek redukálása és így a versenyképesség növelése érdekében.

IRODALOM

1. High Level Group chaired by Wim Kok (2004): Facing The Challenge, The Lisbon Strategy for growth and employment
2. Directorate-General for Economic and Financial Affairs (2005): The economic costs of non-Lisbon, A survey of the literature on the economic impact of Lisbon-type reforms
3. European Commission (2005): A new start for the Lisbon strategy